

Література: 1. Аркас М. Історія України-Руси. – Одеса, 1994. 2. Бандрівський М. Сварожі лики. – Львів, 1992. 3. Братко-Кутинський О. Феномен України: Наукове дослідження. – К., 1996. 4. Вархол Н., Івченко А. Фразеологічний словник лемківських говірок Східної Словаччини. – Братіслава-Пряшів, 1990. 5. Винокур І.С. Історія і культура Черняхівських племен Дністрово-Дніпровського межиріччя II–V ст. н.е. – К., 1972. 6. Відейко М. Шляхами трипільського світу. – К., 2008. 7. Гнатюк В. Нарис української міфології. – Львів, 2000. 8. Грінченко Б. Словар української мови в 4-х томах. – К., 1907-1909. 9. Даниленко В. Кам'яна Могила. – К., 1986. 10. Дмитренко М. та ін. Українські символи. – К., 1994. 11. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка Західних областей України. – К., 1988. 12. Іларіон Митрополит. Дохристиянські вірування українського народу. Історико-релігійна монографія. – К., 1991. 13. Кобилюх В.О. Праукраїна і Санскрит. – Тернопіль, 2011. – 512 с. 14. Кочергина В.А. Санскритско-русский словарь. – М., 1987. 15. Кузич-Березовський І. Оріяна, Кіммерія – Праукраїна: у 2-х томах. – Детройт, 1979. 16. Лозко Г. Коло Свароже. Відродження традиції. – К., 2005. 17. Мозолецький Б. Товста Могила. – К., 1986. 18. Наливайко С. З незамуленого джерела. Міфи давньої Індії. – К., 1992. 19. Наулко В., Старков В. Чи ж були Карпати? // Народна творчість та етнографія. – №2. – 1993. 20. Франко І. Сотворення світу. – Львів, 1993; Чернівці, 2000. 20. Шаян В. Віра предків наших. – Гамільтон, 1987. 21. Шилов Ю. Джерела витоків української етнокультури 19 тис. до н.е. – 2 тис. н.е. – К., 2002.

УДК 746.3(477.8)

Людмила ЩЕРИЛЯ, Зоряна СТЕПНИК

ЗРАЗКИ БУКОВИНСЬКОЇ ВИШИВКИ ТА ТКАЦТВА

Рецензія на книгу-альбом, де опубліковано матеріал про вишивку і ткацтво українців Буковини та зроблена спроба пояснити знаки-символи, вишивальні та ткацькі орнаменти

Ключові слова: книга, народне мистецтво, вишивка, ткацтво, знак, символ.

Людмила ЩЕРИЛЯ, Зоряна СТЕПНИК

ОБРАЗЦЫ БУКОВИНСКОЙ ВЫШИВКИ И ТКАЧЕСТВА

Рецензия на книгу-альбом, где опубликовано материал о вышивке и ткачестве украинцев Буковины и сделана попытка объяснить знаки-символы, вышивальные и ткацкие орнаменты.

Ключевые слова: книга, народное искусство, вышивка, ткачество, знак, символ.

Liydmyla SHTERYLIA, Zoriana STEPNYK

STANDARDS OF BUKOVYNA EMBROIDERY AND WEAVING

Review on a book-album, where it is published material about embroidery and weaving of Ukrainians of Bukovyna and done attempt to explain signs-symbols, embroidery and weaving decorative patterns

Keywords: book, folk art, embroidery, weaving, sign, symbol.

Буковинське вишиття і ткацтво. Знаки-символи: [книга-альбом] / Настасія Марусик, пер. слово, упорядкув., зразки вишивки і ткацтва з прив. кол. Микола Шкрібляк. – Київ–Чернівці, 2011. – 80 с.: іл.

Буковинська вишивка та ткацтво є одними з видів народних промислів та становлять надзвичайно багатий і неповторний вид народного мистецтва. Разом з тим через орнаментальні знаки, композиції у вигляді своєрідного письма передавалась інформація як користувачам вишитих та тканих речей, так і поколінням людей, які через збережені речі можуть отримати інформацію про прагнення, вірування, обереги, красу і сутність української душі.

Книга-альбом є спробою авторів привернути увагу майстрів, дослідників і шанувальників народного мистецтва до глибокої символічної мови орнаментів, які передавалися від покоління до покоління нашими предками.

Книга багато ілюстрована фрагментами зразків буковинської вишивки і ткацтва кінця ХІХ – ХХ століть. Видання не випадкове, адже буковинці, наділені талановитістю від Бога, здавна і донині дивують світ своїми вишитими, тканими, різьбленими, виписаними візерунками.

Книга містить розділи: символіка геометричного орнаменту, символіка рослинного орнаменту, символіка орнітоморфного орнаменту, символіка зооморфного орнаменту, символіка антропоморфного орнаменту, символіка кольорів, ідентичність орнаменту Буковинської Гуцульщини та індіанців Америки.

Заслужений діяч мистецтв України Микола Шкрібляк у передньому слові до книги зазначає, що «орнаментальне письмо – код невмирущості народу». За його словами, у неповторних візерунках вишивки «міститься глибокодушна філософія про світобудову та сенс людського життя», тому необхідно відроджувати та доповнювати ці неповторні зразки народного мистецтва. І феноменальним є той факт, що бажання вникнути у глибину народної традиції на сьогоднішній час більше виявляють молоді люди, ніж їхні батьки.

У книзі один із авторів – Настасія Марусик – майстер традиційного народного мистецтва (ручна вишивка, гerdаношлетіння), етнограф, збирач старожитностей, дослідник української традиційної культури, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України – знайомить нас із символікою різного орнаментального мистецтва, а саме: геометричного, рослинного, орнітоморфного, зооморфного та антропоморфного. До цього переліку додається й символіка кольорів, а також наводяться роздуми щодо ідентичності орнаменту Буковинської Гуцульщини та індіанців Америки.

Структурно книга-альбом складається з передмови, семи розділів та бібліографічного огляду.

З усіх існуючих підходів до класифікації видів та символіки орнаментальних знаків-символів Настасія Марусик обрала, мабуть, найбільш поширений та вмотивований. Майстриня та дослідниця недвозначно пе-

реконує, що візерунки, творені українцями, завжди передавали відповідну символіку, яку збережено й донині. Саме на основі міфо-поетичного сприйняття світу і подаються в книзі п'ять типів орнаментальних мотивів – геометричний, рослинний, орнітоморфний, зооморфний та антропоморфний. Такі наукові засади трактування та побудови орнаментальних композицій характерні для більшості досліджень етнографів, мистецтвознавців, які присвячували свої праці слов'янській міфології, вивченню матеріальної та нематеріальної спадщини української традиційної народної культури. Вони залишаються базовими й досі у тому сенсі, що розуміти багату мову стародавніх орнаментів можна лише через знання самобутньої стилізації природних явищ, реальних рослинних чи тваринних видів, предметів побуту, що оточували людей.

Щодо символів геометричного орнаменту, то авторка до основних символів-знаків цього виду орнаменту відносить коло (означає небесні світила), зіркоподібні (передвісники народження богів – сповіщають про початок творення світу), хрестоподібні, ромб з його різновидами, трикутник, лінія, «S»-подібні елементи. Так, наводиться твердження, що хрест – символ вічного життя та оберіг від темних сил, дві перехрещені осі символізують поєднання небесного та земного, а також центр світу, початок відліку для чотирьох напрямів простору. Примушує нас задуматися і таке зазначене твердження, що прямокутний трикутник це символ єдності трьох світів – земного, підземного та небесного, символ трьох стихій – води, вогню та повітря, а також матері, батька і дитини. Водночас Трійця – нероздільне божество Отця, Сина і Святого Духа.

Орнаментальні мотиви рослинного орнаменту складались протягом століть, віддзеркалюючи на вишивці навколишній світ в його глибокій символіці. Основними в рослинному орнаменті виступали квіткові мотиви та мотиви дерева (мотив Світового дерева або Дерева життя). Характеризується й орнітоморфний орнамент – зображення стилізованих птахів, символу людської душі, символу сім'ї, кохання, вірності. Скажімо, голуб – Дух Святий, посередник між Богом і людьми, ластівка уособлює душу матері, зозуля пророкує тривалість життя людини, пава – птах сімейного життя, який несе у собі сонячну енергію, півень – вартовий Всесвіту. Антропоморфний орнамент – зображення берегинь, духів добра у вигляді стилізованих жіночих фігур в одязі трикутної форми з піднятими до неба або опущеними до землі руками та головою у вигляді кола, квадрата чи ромба. На стародавніх вишивках Берегиня – оберіг непорушності, вірності подружньої пари – часто зображувалась із Деревом життя та фантастичними птахами, символізуючи жінку-матір, котра продовжує рід, а також землю, яка народжує і плодоносить.

Вишивка північної частини Буковини визначається особливим багатством кольорового поєднання. Так, буковинська дослідниця, народознавець Гарафіна Маковій у своїй праці «Очі згори» зазначає: «...Кожен колір мав свою символіку: рожевий – від Бога, бо це «цвіт сонця», синій від води, коричневий – від пекла, фіолетовий – від зірок».

Схожість орнаментів Гуцульщини, зокрема Буковинської, з орнаментами індоєвропейських країн авторка пояснює історико-політичними та економічними обставинами з огляду на чужоземні вторгнення, які Буковина терпіла протягом століть, торгіві відносини. Так, на вишивках Індії зображення птахів по обох боках дерева чи вазона ідентичне з орнаментами наших весільних рушників. Чим це пояснити? Авторка пояснює це кількома хвилями переселення племен трипільської культури до Східної Азії, Нової Зеландії та Індонезії. Частина цих племен поселилася на Новій (американській) землі, у Мексиці. Хоча, як на нашу думку, і серед інших народів (народів Африки, Полінезії) можна знайти подібний підбір кольорів та подібне орнаментування тканих виробів, що можна пояснити певним сприйняттям людського ока і психіки кольороподілу світла та кольорової гами.

В основу досліджень символіки орнаментів і колористики вишивки Буковини лягла широка джерельна база, яка налічує понад вісімдесят (86) найменувань. Це, насамперед, дослідження таких відомих знавців народного мистецтва, як Т. Бушиної, Т. Кара-Васильєвої, С. Китової, Т. Ніколаєвої, Г. Стельмащук та ін. Використано також відому працю одного з першовідкривачів феномену буковинської вишивки Еріха Кольбентагера. Присутні і зарубіжні джерела, а робота ґрунтується також на фахових висновках таких провідних дослідників слов'янських старожитностей як Б. А. Рибаківа, А. та О. Кульчицьких, В. Хвойки та М. Чмихова. Тому, вважаємо, що ця джерельна база слугувала достатньою основою для обґрунтованих наукових висновків авторів книги.

У книзі-альбомі використано і проаналізовано фрагменти вишивки й ткацтва жіночих сорочок з буковинських районів: Глибоччини, Кіцманщини, Заставнівщини, Новоселиччини, околиць Чернівців та ін.

Ця книга стане у пригоді мистецтвознавцям, історикам, етнологам, краєзнавцям, колекціонерам, студентам та учням навчальних закладів

Яскраві фрагменти зразків вишивки і ткацтва Буковини засвідчують давність українського народу, давність його культури. Ця книга є своєрідним літописом, в якому через різні орнаментальні символи і зразки вишивки та ткацтва передається краса і дух народу.

Література: 1. Боряк О. Ткацтво в обрядах та віруваннях українців. – К., 1997. 2. Буковинське вишиття і ткацтво. Знаки-символи: [книга-альбом] / Настасія Марусик. – Київ-Чернівці, 2011. 3. Бушина Т.І. Декоративно-прикладне мистецтво радянської Буковини. – К., 1986. 4. Войнович В.М. Українська міфологія. – К., 2002. 5. Дмитренко М. Вишивка / Словник символів. – К., 1997. 6. Кара-Васильєва Т. Українська вишивка. – К., 1993. 7. Кожоляно Г.К. Етнографія Буковини. – Т.1. – Чернівці, 1999. 8. Кожоляно Я.І. Буковинський традиційний одяг. – Чернівці-Саскатун, 1994. 9. Костишина М.В. Український народний костюм Північної Буковини. – Чернівці, 1996. 10. Кульчицька А. Орнамент трипільської культури і українська вишивка ХХ ст. – Львів, 1995. 11. Маковій Г. Очі згори. – К., 1996. 12. Марусик-Жмендак Н. Барви Буковини. – К., 2006.